

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

Socialdepartementet
Regeringskansliet
103 33 Stockholm

2018-06-18

SYNPUNKTER PÅ LAGFÖRSLAGET I UTREDNINGEN OM MEDICINSK KÖNSKORRIGERING, “VISSA KIRURGISKA INGREPP I KÖNSORGANEN” (Ds 2018:11)

Diarienummer S2018/02631/FS

Inledning

Amnesty International är en av världens största människorättsorganisationer. Vårt arbete baseras på det universella regelverket om mänskliga rättigheter, vilket grundar sig i principen om alla människors lika värde. Vi kämpar för att dessa rättigheter ska gälla alla, alltid. Regelverket innehåller juridiska och politiska förpliktelser vilket binder stater som ratificerat relevanta konventioner, bland dem Sverige.

Amnesty understryker att den svenska staten har en direkt folkrättslig skyldighet att garantera samtliga individer de rättigheter som garanteras i konventionerna Sverige ratificerat, säkerställa att dessa inte kränks samt vidta förebyggande åtgärder för att möjliggöra deras uppfyllelse. Detta gäller oavsett om konventionerna inkorporerats i inhemsk rätt eller inte. I detta sammanhang understryker vi vikten av att Sverige följer sina folkrättsliga förpliktelser genom att ta sitt politiska och juridiska ansvar i fråga om mänskliga rättigheter för transpersoner såväl som för människor med intersexvariationer.

I SOU 2017:92, “Transpersoner i Sverige”, konstaterar utredaren att oförståelse, fördomar och en internaliserad rädsla för normbrytande identiteter och uttryck i samhället leder till

omfattande psykosocial ohälsa hos transpersoner. Antalet självmordsfall inom gruppen transpersoner överstiger kraftigt andra samhällsgrupper.¹ Staten misslyckas således med att säkerställa transpersoners mänskliga rättigheter på lika villkor som andra. Regeringen måste korrigera dessa luckor genom konkreta och aktiva åtgärder som möjliggör för alla att i största möjliga mån leva i enlighet med sin könsidentitet, fria från diskriminering, våld och trakasserier.

Amnestys ställning till lagförslaget

Amnesty *tillstyrker* lagförslaget i dess helhet.

Sammantaget *uppmantar* Amnesty regeringen att utarbeta en proposition i enlighet med utredningens förslag och därmed säkerställa att:

- den nuvarande könstillhörighetslagen upphävs och ersätts av två separata lagar så att den medicinska processen separeras från den juridiska;
- ändring av det kön som framgår av folkbokföringen inte är en förutsättning för underlivskirurgi; samt
- personer som inte har fyllt 18 år har möjlighet att, när synnerliga skäl föreligger, genomgå underlivskirurgi.²

Vidare vill Amnesty *uppmanna* regeringen att tillsätta en utredning om könsneutrala personnummer samt en utredning om att införa ett tredje juridiskt kön.

Amnesty vill i det följande *understryka* de folkrättsliga principer som aktualiseras och betona varför den nya lagen är nödvändig utifrån ett människorättsligt perspektiv.

Upphäv och ersätt den nuvarande könstillhörighetslagen

Transpersoner drabbas hårt av den nuvarande könstillhörighetslagens brister. Utredningen om byte av juridiskt kön och utredningen om underlivskirurgi är sammanlänkade och beroende av varandra på ett olyckligt sätt som försvårar processen för transpersoner som vill erkännas juridiskt för den de är. En ändring av juridiskt kön innebär utdragna, psykiskt

¹ SOU 2017:92, s. 292.

² Amnesty ställer sig även bakom de förslag i utredningen som inte tas upp särskilt i detta yttrande.

påfrestande könsutredningar och omständliga processer. Dessa processer bidrar till transpersoners stora utsatthet i samhället och kränker deras rätt till privatliv, rätt till självbestämmande och rätt till erkännande inför lagen.

Ett rättsligt erkännande som baseras på självidentifikation ska inte villkoras av inblandning av hälso- och sjukvården. I nuläget behöver transpersoner erhålla ett medicinskt utlåtande för att kunna byta juridiskt kön. Det är en lång och ofta krävande process där den enskilde måste "bevisa" sin "rätta" könsidentitet, ett patologiserande förfarande som Amnesty starkt avstyrker.

Det är av största vikt att den nuvarande lagen (1972:119) om fastställande av könstillhörighet i vissa fall (nedan "könstillhörighetslagen") upphävs för att ersättas av två separata lagar där den medicinska behandlingen separeras från den administrativa processen att ändra det kön som framgår av folkbokföringen. Amnesty har även inkommit med ett remissyttrande avseende det parallella lagförslaget Ds 2018:17 ("Ändring av det kön som framgår av folkbokföringen").

Ändring av juridiskt kön ska inte vara en förutsättning för medicinsk behandling

Hälso- och sjukvården ska bemöta personer utifrån varje individs specifika förutsättningar. Transspecifik vård ska inte grundas på stereotypa normer om maskulinitet och femininitet. Alla som behöver vård och behandling ska få det. Det bör inte vara ett krav att en person måste ansöka om ändring av sitt juridiska kön för att få tillgång till en viss typ av vård. Hälso- och sjukvården ska vara tillgänglig för transpersoner utan att ett sådant krav ska behöva uppfyllas. Staten har ett ansvar att vidta positiva åtgärder som möjliggör för individer att åtnjuta rätten till högsta uppnåeliga hälsa.³ Medicinska behandlingar måste således göras tillgängliga för transpersoner som behöver dessa, fria från diskriminering och med informerat samtycke.⁴

Ingen ska tvingas dölja, undertrycka eller förneka sin könsidentitet. Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter betonar att en individs självdefinierade könsidentitet

³ ESK-kommittén. *General comment No. 14*. E/C. 12/2000/4, para. 4 och 8.

⁴ Amnesty International (2014). *The State Decides Who I Am: Lack of legal gender recognition for transgender people in Europe*, s. 91.

ska erkännas juridiskt, socialt och medicinskt för att överensstämma med rätten till privatliv i artikel 8, Europakonventionen.⁵

Den enskildes rätt till självbestämmande är en viktig folkrättslig princip som ska gälla för alla människor, oavsett identitet.⁶ Amnesty välkomnar att de framförda lagförslagen utgår från varje persons rätt att definiera sin egen könstillhörighet och möjliggör för transpersoner att få tillgång till sina rättigheter utan diskriminering.

Unga transpersoners rättigheter

Lagförslaget stärker unga transpersoners situation genom att möjliggöra för personer under 18 år med könsdysfori att få en kropp som bättre stämmer överens med deras könsidentitet.

Transpersoner under 18 år som inte har möjlighet att leva i enlighet med sin könsidentitet riskerar att utsättas för diskriminering och trakasserier i till exempel skolmiljöer eller inom familjen.⁷ Att förneka omyndiga transpersoner vård och behandling som gör att kropp och könsidentitet överensstämmer är inte förenligt med folkrättsliga principer om barns rättigheter. FN:s Barnrättskommitté har uttalat att barnets identitet inkluderar könsidentitet och att rätten att behålla sin identitet garanteras av barnkonventionens artikel 8. Denna rätt måste respekteras och inkluderas vid en prövning av barnets bästa.⁸ Amnesty tillstyrker således förslaget om att låta personer under 18 år ansöka om tillstånd för att genomgå underlivskirurgi, och att sådant tillstånd ska ges när synnerliga skäl föreligger efter en gedigen utredning som tar avstamp i principen om barnets bästa.⁹

Avslutningsvis

Amnesty vill uppmärksamma det faktum att situationen är akut för ett stort antal transpersoner i Sverige som lever med sämre hälsa och lider brist på rättsligt erkännande från svenska staten på grund av sin könsidentitet. Vi ser fram emot lagändringar som

⁵ Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter (2011). *Discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity in Europe*, s. 13.

⁶ Artikel 1, FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter.

⁷ SOU 2014:91, s. 76.

⁸ Committee on the Rights of the Child, General Comment 14: The right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration (Article 3, para. 1), para. 55, 2013.

⁹ Amnesty International (2014). *The State Decides Who I Am: Lack of legal gender recognition for transgender people in Europe*, s. 91

möjliggör för transpersoner att få full tillgång till sina rättigheter genom en tillgänglig, effektiv och rättighetsbaserad process så att de fullt ut kan leva i enlighet med sin könstillhörighet.¹⁰

Sammantaget tillstyrker Amnesty de parallella lagförslagen i Ds 2018:17 respektive Ds 2018:11 i deras helhet och ser fram emot en modernare rättighetsbaserad lagstiftning för transpersoner i Sverige.

Undertecknas:

Anna Lindenfors
Generalsekreterare
Amnesty International, svenska sektionen

¹⁰ Amnesty International (2014). The State Decides Who I Am: Lack of legal gender recognition for transgender people in Europe, s. 90.